

ГОД. XX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 36.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења поворишне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О ОДОБРАВАЊУ.

(Свршетак.)

Па онда јако зависи од приказивачке методе уметникове, да ли је тихо или гласно одобравање на своме месту по њега. Ифланд мисли, да при нијансовању наступа потпуна тишина; а он има и право, у колико се глумац задовољава, да јединство каквог карактера разноврсним начином изводи. Али се оно фрапантно и претоварено нијансирање, којим болује модерна виртуозност, такођер свети исто тако бурним, громким и фрапантним аплаузом. Врло zgodно примећује и Бек: „Много је већа заслуга за глумца, кад га у мрским и одвратним улогама мрзе, него кад га у племенитим улогама уважавају, а у доброћудним љубе.“ Тако је највише излив зловоље плаховитог народа често највећа похвала и ласкање за глумца.

Али сад излази пред нас већ друго питање: У последњем случају промењује највише публице приказани карактер са приказивачем, дело пишичево са особом глумчевом. Има дакле, осим глумца, још неког, кога се тичу одобравања. Сад настаје питање: *по чему* се познаје, кога се тиче свагдашње одобравање? Знакова за допадање има доста, јер се публика служи многим изјавама за одобравање и неодобравање.

Колпика је разлика између нежног тапшања двеју ручица у рукавицама и суровог пљескања незграпних клакерских песница; па између плашљивог немпра ногу, јачег добовања и правог лупања и урнебесне вике! Па онда усклици: „браво“, „брависимо“, „на ново!“ Па изазивање поменце и бацање венаца и т. д. А осим тога пљескање, сипкање, звиждање устима и звиждољкама! Какво богатство и избор у изразима! А то још од вајкада постоји! Јер још су Грци познавали то природно оружје елементарне критике. Но зна ли се, коме се тапше или звижди? Је ли се некад знало? Доста није. А и казао

је некад један стручњак: „Колико ли се пута бурно тапше, а скромни уметник ваљало би од тога три четвртине да врати писцу.“ Наравно, новинарска критика, кад јој се који комад не свиди, тврди смело: „Синоћње одобравање тпцало се једино врснога приказача, а не комада.“ Али од куд знају они то? Знају ли они разликовати тапшање, које се тиче писца а које уметника? Знају ли како се звижди писцу, а како уметнику? Лепо би то било, кад би они то заиста знали; али, на жалост, није то тако. Публика се обично држи тога правила, да при премијерама (кад се комад први пут даје) писца изазове. Али без обзира на то, што слушалац, и не изазивајући писца, може бити задовољан с његовим делом, готово увек се нађе у публици добар пријатељ, који се не устручава изазвати нашега писца, који такођер чује то громко одобравање; он наравно мисли, да публика аплаудује његовој драми па ступи пред завесу — али се упрепасти, кад види, да одобравање на један пут умукне. Али како је са репертоарским комадима? Успех гдекојих толики је, да одобравање на неким главним местима сваки час избија, ма да је приказ доста јадан. И сад изиђе пред завесу каква постарија љубавница, коју публика већ давно не мари, да прикасује то одобравање, које њојзи не припада него писцу, о кога се она огренила, па у место славе и одобравања пожње — на један пут звиждање. Није ли то жалосно? Зар се то не би могло избећи? Зар се не би могла створити разлика између одобравања и неодобравања за писца и за репродукцију?

Одговориће ми се: У таким случајевима не треба човек сâм ништа да наређује, него треба оставити ствар да се сама собом створи и развије. Јест, кад би било ту клице за развптак,

из које би се могло судити, да ће жељена разлика једном сама собом наступити. Али ствар стоји обратно. У младичком добу народном на име публика узима и схваћа уметничко дело као живу јединицу, као организам, од кога се поједини делови не могу оделити. Уметничко дело је доживљај за скромну светлну, те путем изјаве одобравања хоће само да каже, како је задовољна с оним, што је доживела. Али већ код образованих Грка постојало је кобно мишљење: гледајући уметника можеи дело да забораваши. Наравно, ту је још доживљај, али зна се већ из каквих се чињеница исти састоји и колико сваки од њих мора успеху целине допринети. Ни данас још не зна публика јасно да каже, шта јој се допало: уметничко дело или репродукција, те се несавесни и дрски критичари и сад још усуђују да изврћу и унаказују суд публицини.

Но ми ипак не смемо овде да изиђемо пред читаоце са одређеним предлозима, како треба људи да изражавају своје одобравање или неодобравање према писцу или приказивачу, премда се као најприродније и најпростије могу сматрати ове разлике и знаци: пискање, изазивање (по пмену), звиждање и тапшање. Свакако је доста смело подузеће хтети управљати интерјекцијама и њих регистровати. Како данас отмена и меродавна публика која тон даје, у паркету равнодушно ту ствар гледа, слабо је наде, да ће пкад друкчије бити. Напротив „високи мудраци“ у народу ка'нда ово наше драматуршко питање хоће тако да реше, да је *лења тишина* у том погледу једно коректно, уметничко и достојно понашање. Нека би горњи наводи и посматрања допринели томе, да се та предрасуда уништи!

По немачком.

И И С Т И Ж И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„*Марија*“) драма у 3 чина, написао Др Мьлан Савић, приказана дне 28. марта о. г

Ми имадемо врло мало изворних модерних салонских комада у нашем репертоару, за то се у велике обрадовасмо, што нам је дана прилика, да видимо овај најновији комад нашег уваженога писца први пут на нашој позорници. Комад је примљен од публике симпатично, и ми смо уверени, да ће се овај комад моћи дуже времена одржати у нашем репертоару и да ће се он нашој публици још и боље допадати, када наши глумци после неколико представа пронађу оне фино поентриране прелазе и пасаже у психолошком процесу, што се у овом комаду приказује. Већ сада нас присваја фини тон и отмена атмосфера, у којој се креће мали број особа у овој драми из друштвенога живота. Нема ту ни шаблоне, ни баналности, дикција је фино и отмена, досетке финим укусом изабране призори вештом руком приправљени и у целовиту драмску слику са дотичним зашетом и расплетом укалупљени, да мора бити задовољан и психолог и моралиста и естетичар. У првој представи није доста кренко наглашено неколико мотива, којима се објашњује решење Маријино, да накнадно пристане на предлог Влајков, да побегне с њиме од свога мужа, и на те мотиве нарочито упозоримо наше честите глумце.

Прођимо кратком анализом садржај драме, да се боље разумемо

Марија, кћи богатих родитеља (гђа М. Марковићка), живи са својим мужем Марком Турћем, (г. Гужкић), човеком богатим, поштенним, изображеним, тек сувише трезвеним и оданим економији, на салашу, а уз њих живи и њезин брат Иван (г. Добриновић), богати бонвиван. Он би требао да се приправља за адвокатски испит, али како је лакомислен а уз то богат, волије забаву и дангубу него књигу.

Зет му Марко управља његовом имавином а он живи без бриге и труда. Док је Марко човек трезвен и без икаквога сентименталитета, а Иван лакомислени добричина бонвиван. — његова сестра, жена Маркова: Марија, имаде у својој души доста Вертеризма, што се је у њој развило течајем шестгодишњег брачнога живота са човеком, кога поштује као вредна и ваљана, али који занемарује улогу љубавника према својој жени, што свакој удатој жени осетљиве душе и срца заслађује дане брачнога живота. Док он ужива у економији и лову, дотле она чита, мисли и сањари о идеалу брачнога живота, који је тако различит од прозе, у којој се она креће. У таквим часовима изилази пред њу слика младића, информатора њенога брата Ивана, који је у њу, тада још петнаестгодишњу девојчицу, био заљубљен; те ју је и запросио, а она га одбила. Сад је тај младић, Влајко Радонић (г.

Спасић) зрео муж, она га није видела већ девет година, али још увек чува његов очајни последњи лист, којим се од ње опрашта, желећи јој срећу. Испоређујући у души идеални занос и поетичну појаву: тога човека са својим мужем, она чисто неком сетом мисли на Влајка. Још, још, док јој је живо било једино чедо, али кад је и оно умрло, она се осећа усамљеном и неразумљеном. Еле, једнога дана донесе јој брат вест, да ће их посетити, на његов позив, Влајко, који је сада лекар, те се бави у оближњој варошици. У ње оживе све успомене и чисто се боји састанка са Влајком. Он дође, још је увек љуби, и једва се савлађује, да се не ода. Нађоше се на само; што се годинама сакривало у души, букне елементарном силом. Признају си, да се љубе. Он онака, да је Марија несретна; у заносу узбуђења наговара је да с њиме побегне од мужа, али она још одолева тој навали искушења. Слика њеног чеда стоји међу њом и мужем, и она моли ту слику, да је чува и брани, јер мора себи признати, да би клонула и попустила наговору Влајкову, да је још мало дуже наваливао. Цели низ година самања и недо стајања топлине мужевљеве љубави оживљује пред њом у близини тако још увек нежнога и заноснога Влајка. Ова два момента, молитва сенци мртвога чеда и признаја, како се боји, да је слаба, да одоли последици пренеподобе међу Влајком и Марком, сачињавају фино поентирани прелаз у перипетију одлуке, да се после још једнога акутнога сукоба са мужем реши, да потражи Влајка и да му рече, да је готова још исте ноћи с њиме побећи од мужа. Али сада и Марко постаје немран и забринут, он слутни, да је на њему кривња Маријиној раздражености и сети, он постаје чисто љубоморан, и у том расположењу прави основе, како да мужена буде задовољна. Он осећа, да се у њеној души нешто спрема, и у забринутости својој тражи је у соби, и кад је тамо нема, тражи је у башти, где је нађе.

Она све признаје, и видећи се изгубљеном потрчи, да учини крај животу. Муж и брат је отму из наручја валова, и сада се њој и њему отварају очи. Романтички Вертеризам разбија се у своје ништавило, она је сва блажена, што се још у прави час зауставила на путу несреће за њу и за свога мужа, који јој сада признаје, да ју је сувише занемарио. Сада Иван натуча; ако и не основано, о некој певачици, с којом Влајко проводи целе дане и ноћи. То је још последњи ударац, под којим се руши моментани фантом вертерског зноса Маријина. А Влајко? Он све то гледа и слуша, и све то и на његову душу, племениту и тек ни час на странпутицу романтике заведену, делује тако, да одлази са прекањеним прегором у души, те се и цели комад завршује његовом изреком: „И боље је тако!“

Како се види, писац је изабрао згодан предмет, психолошки процес, који је латентан у душама хиљада. Он га је препарисао као згодно драмско градиво. Почео је тамо, где тај процес потпада у сферу драм кога облика; експозиција је јасна, заплет веров тан, а расplet у етском, психолошком и естетском погледу такав, да нас са свим задовољава и оставља утисак, какав ваљана драма у души оставити мора.

Чини се, да се Марија пребрзо реши на бег са Влајком. Али није ли барем четири године њенога брачнога живота насладало у њеној души цели низ мотива за оно вертерско расположење, где је потребна још само ситна кашлица, пак да се прелије чаша? Већ Гете нас потсећа у „Херману и Доротеји“, да је на послетку одлука: чин — једнога часа.

Што се тиче приказа, наши честити глумци учинили су, што се за прву представу дало учинити. Г. Ружићу, као Марку, и г. Добриновићу, као Ивану не бисмо могли ништа приговорити. Гђа Марковићка била је добра у сентименталним и патетичним моментима; упозоримо је, да боље акцентира она два момента у другом чину, где се моли слици свога мртвог чеда, да је чува, и где признаје, да би једва ододела наговору Влајкову, да бежи с њиме, да је још само мало остао.

Г. Спасић је био у опће добар, само на некојим местима требао би био развити више темперамента; нарочито је нешто сувише био апатичан у оној сцени, где му Марија после сукоба са мужем саопћује, да пристаје на његов предлог, да с њим побегне.

Уверени смо, да ће игра честитих наших глумаца бити све боља, чим више пута буду приказивали овај фино поентирани комад.

Ј. Хр.

Ред позоришних представа.

У суботу 8. (20.) априла у прославу двадесетпетогодишњице **Ј. Добриновићке**, први пут: „Зећ“. Комедија у 3 чина, написао И. Ј. Мјасњицки, с руског превео М. Ђ. Глишић.

У недељу 9. (21.) априла на опште захтевање по трећи пут: „Балканска царица“. Драма у 3 чина с певањем, написао Никола I., с одобрењем месниковим за позорицу удесио А. Хаџић, музика од Х. Дубека.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

36. Представа. У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ. У претплати. 24.

У Новоме Саду, у четвртак 6. (18.) априла 1895:

ГРАНИЧАРИ.

Позоришна игра у 3 чина, с певањем и играњем, од Ј. Фрајденрајха, за позоришту удесно
А. Хаџић, музика од А. Максимовића. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Бранко Срнић, обрштар — —	Тодосић.	Милка, кћи им	} граничари и граничарке	* Добриновић.
Милева, жена му — — —	Ј. Весићева.	Грга Петровић, крчмар		* Жикић.
Даница, кћи им — — —	М. Козловићева.	Јоца Бочић,		Васиљевић.
Каролина Либхерц, собарица	М. Марковићка.	Сава Чујић,		М. Тодосићка.
Смиљанић, трговац — — —	Лукић.	Марта,		Бакаловић.
Мара, служавка — — — —	Љ. Душановићка	Сима, Андријин слуга,		К. Жикићка.
Васа Петровић, тамничар, стриц		Сара,		Д. Весићева.
Андријин, наредник — —	Илић.	Манда,		Д. Туцаковићева.
Андрија Миљевић, } граничари и	Спасић.	Ката,		З. Ђуришићева.
Маца, жена му, } граничарке	Т. Лукићка.	Смља,		Душановић.
		Наредник		

Официри, војници, стражари, граничари и свирачи. — Збива се у граничарској регменти.

1. „Онамо, онамо, за брда она“. — 2. „Смеса из српских и словенских песама“, од
Перла. — 3. „Из српске шуме и утрине“, од Чижека.

Улазне цене: Ложа у партеру: 6 фор. — Ложа у I. спрату: 5 фор. 50 нов. — Седиште у паркету у I. и II. реду: 1 фор. 20 нов. — Седиште у паркету: у III. V VI. реду: 1 фор. — Седиште од VII—XII. реда 80 нов. — Седиште на балкону у I. реду: 1 фор. 20 нов. — Седиште на балкону у II. реду: 80 нов. — Седиште на балкону у III. IV. реду: 50, за ђаке 30 нов. — Седиште на галерији у I. реду: 40 нов. У II. реду 30 нов. — Стајање 40 нов. — Стајање у I. галерији: 30 нов. — на II. 20 нов.

Улазнице могу се добити у каси. Браће М. Поповића од 9—12 сахата пре подне и од 3 сахата после подне и после на каси.

Почетак тачно у 7 $\frac{1}{2}$ свршетак у 10 $\frac{1}{4}$ сахата.